

Z činnosti hudebních knihoven - IAML

CO JE A CO ZNAMENÁ IAML

Julius Hůlek
Národní knihovna ČR

Souhrnnou a u nás zatím nejobsáhlejší informací o IAML se de facto vracíme k roku 2001, kdy jsme si připomenuli rovné půlstoletí existence této organizace. Založení IAML roku 1951 v Paříži bylo určitým dovršením dobově aktuálních "celostních" snah v rámci muzikologie a zároveň znamenalo vydělení a relativní osamostatnění hudebně-knihovnické a hudebně-dokumentační práce. Takové snahy v humanitně založených oborech měly v minulém století, počínaje meziválečným obdobím, obecnější platnost a od počátku padesátých let pomáhaly překlenout bariéru železné opony alespoň v oblasti kultury.

IAML neboli Mezinárodní sdružení hudebních knihoven, archivů a dokumentačních středisek (The International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) má v současnosti okolo 2000 institucio-nálních a individuálních členů ve 45 zemích celého světa. IAML (dále též Sdružení) bylo založeno v roce 1951, aby podporovalo mezinárodní spolupráci a odborné zájmy a je uznávaným členem mezinárodních knihovnických a hudebních organizací. Má své národní skupiny ve 23 zemích, pět odborných skupin, čtyři předmětové komise, různé pracovní komise a odpovídá za několik široce založených dokumentačních projektů.

Rozhodující počet členů IAML je z Evropy a Severní Ameriky, dobře je také zastoupeno v Austrálii, na Novém Zélandu a v Japonsku, méně již v jiných částech Asie, v Latinské Americe a Africe. Rozšíření jeho působnosti v těchto zemích patří k důležitým úkolům Sdružení.

Členství v IAML zahrnuje instituce s velkými a důležitými hudebními sbírkami a počítá s odborníky v oblasti hudebních a audiovizuálních knihoven, s hudebními archiváři a dokumentaristy specializovanými na hudbu, muzikology, hudebními vydavateli a prodejci. Členství je poskytováno kterémukoli institucionálnímu a individuálnímu zájemci o práci ve Sdružení.

Oficiálními jazyky jsou angličtina, francouzština a němčina.

IAML je členem dalších odborných a nevládních organizací:

- IFLA (Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí)
- ICA (Mezinárodní rada pro archivy)
- EBLIDA (Evropská kancelář knihovnických, informatických a dokumentaristických sdružení)
- IMC (Mezinárodní hudební rada)
- UNESCO (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu).

IAML udržuje zvlášť těsné kontakty s:

- IASA (Mezinárodní sdružení zvukových archivů)
- IAMIC (Mezinárodní sdružení hudebních informačních středisek).

Hlavní snahy IAML

- vyvolávat a podporovat aktivity hudebních knihoven, archivů a dokumentačních středisek a posilovat spolupráci mezi institucemi a jednotlivci činnými v této oblasti;
- usilovat o lepší porozumění kulturní závažnosti hudebních knihoven, archivů a dokumentačních středisek v národním a mezinárodním měřítku;
- podporovat a usnadňovat realizaci projektů na poli hudební bibliografie, hudební dokumentace, hudebních knihoven a informatiky na národní a mezinárodní úrovni;
- prosazovat dostupnost všech publikací a dokumentů souvisejících s hudbou, včetně rozvoje mezinárodních i národních standardů pro katalogizaci, ochranu a dostupnost hudebních materiálů;
- podporovat odbornou výchovu a vzdělávání;
- podporovat bibliografické zpracování hudebních sbírek všech druhů;
- podporovat ochranu a uchovávání hudebních dokumentů všech období;
- spolupracovat s dalšími mezinárodními organizacemi v zájmových sférách IAML;
- zvát další zájemce na výroční setkání IAML.

Fontes artis musicae

IAML vydává čtvrtletně periodikum zásadního významu pro danou oblast, Fontes artis musicae. Časopis je hlavním prostředkem komunikace pro záležitosti Sdružení, zvláště o hlavních úkolech, cílech a směřování IAML v oblasti hudebního knihovnictví a hudebně-

dokumentační práce. Poskytuje informace jak o IAML jako celku, tak o dílčích sférách jeho zájmu. Těžiště časopisu tematicky tkví v rozsáhlých, obecněji i specializovaně zaměřených studiích a statích, dále přináší neknižní práce soupisového charakteru týkající se různých katalogů, bibliografií a soupisů vůbec v oblasti hudby. Rovněž jsou zde publikovány vybrané odborné a tematicky závažné texty přednesené v rámci výročních setkání IAML, jakož i některé důležité texty z administrativní agendy Sdružení, aktuální zprávy, recenze publikací a personálie. Předplatné je zahrnuto v členském poplatku. Časopis patří do každé knihovny, archivu a dokumentačního střediska se sbírkami tištěných hudebních rukopisů, hudebních nahrávek a literatury o hudbě.

Výhody členství v IAML

Technický, ekonomický a politický rozvoj klade zvýšené nároky na každého z nás. Rozhodnutí činěná na mezinárodní úrovni mají dopad na práci každého individuálního pracovníka v oblasti hudebních knihoven, archivů a specializovaných dokumentačních středisek. Mezinárodní spolupráce je nezbytná jak k zajištění toho, aby hudební specifika nebyla v obecné knihovnické sféře přehlížena, tak k dosažení rovnováhy prostředků a informací v oblasti hudebních knihoven.

IAML se může pochlubit respektem i širším aktivním členstvím, což zvyšuje možnosti účinnější prezentace hudebního knihovnictví.

Účast na aktivitách IAML zaručuje odborný růst, navazování hodnotných kontaktů, umožňuje držet krok se současným rozvojem, získávání dalších zkušeností a nových spolupracovníků.

IAML spolusponzoruje celou řadu závažných bibliografických projektů. Tyto projekty ústí do navzájem souvisejících poznatků, které vytvářejí příležitosti pro specializovaný výzkum.

Členové IAML dostávají časopis *Fontes artis musicae*, mimo sféru IAML nedostupný.

Podmínky a důsledky členství v IAML

Členem IAML se může stát kterákoli právnická nebo fyzická osoba, která projeví zájem o činnost Sdružení.

Žádost o členství je možné adresovat buď sekretariátu, nebo pokladníkovi příslušné národní skupiny IAML; adresy jsou průběžně zveřejňovány ve *Fontes artis musicae*. (V případě, že v dané zemi neexistuje národní skupina, je třeba kontaktovat generálního tajemníka IAML.)

Členský poplatek aktuálně činí 90,-DEM pro instituce a 50,-DEM pro jednotlivce, nebo příslušný ekvivalent v amerických dolarech či britských librách.

Národní skupiny si pro své členy, kteří ovšem nejsou členy IAML jako takového, určují výši interních členských poplatků samy.

Členové dostávají čtvrtletník *Fontes artis musicae*, oznámení o různých setkáních (zejména výročních) a pozvání na ně, různé materiály z dílčích složek IAML (komisi, skupin) včetně dotazníků.

Řádní členové IAML mají právo volit (přímo nebo prostřednictvím korespondence).

Organizační struktura IAML

IAML je řízeno:

- *Radou*, která se skládá z představitelů národních skupin IAML a ze zástupců odborných a pracovních složek Sdružení uvedených níže.
- *Výborem* vytvořeným z volených a jmenovaných funkcionářů: předsedy, čtyř místopředsedů, bývalého neboli čestného předsedy, pokladníka a generálního tajemníka (je navrhován výborem a schvalován radou).
- *Všeobecným shromážděním*, které se schází zpravidla jednou za tři roky na kongresech IAML.

Činnost Sdružení je realizována prostřednictvím působnosti jeho odborných skupin (odvětví), předmětových komisí a speciálních skupin:

- **Odborné skupiny** sdružují členy činné v téže oblasti odborného zájmu, respektive téhož typu instituce. V současnosti existuje pět takových skupin pro:
 - archivy a hudební dokumentační střediska,
 - archivy rozhlasových stanic a orchestrů,
 - knihovny v hudebně vzdělávacích institucích,
 - veřejné knihovny,
 - vědecké knihovny.

Zasedání odborných skupin je realizováno jako otevřené fórum a slouží k diskusi o společných odborných záležitostech a k výměně názorů a informací.

- **Předmětové komise** jednají v rámci stejného typu hudebně-knihovnické a hudebně-dokumentační aktivity; v současnosti existují čtyři takové komise, a to pro:
 - audiovizuální materiály,
 - bibliografii,
 - katalogizaci,
 - služby a školení.

Ohnisko zájmu předmětových komisí, spočívající v rozvoji zájmových sfér v různých zemích, zakládá zasedání těchto komisí o vybraných aspektech jejich práce a iniciuje nové projekty.

- **Pracovní skupiny** přicházejí se specifickými úkoly, připravují zprávy, ustanovení nebo publikace. IAML má v současnosti následující pracovní skupiny:
 - pro hudební periodika,
 - Hofmeister XIX,
 - Core Bibliographic Record for Music and Sound Recordings.

V rámci IAML byla rovněž ustavena komise pro řešení problematiky copyrightu a dvě projektové skupiny: pro ISBD (Mezinárodní standardní bibliografický popis) a ISMN (Mezinárodní standardní číslo hudebnin).

Přidružené projekty

Tzv. přidružené projekty, neboli R-projekty, jsou realizovány s podporou (spolusponzorstvím) IAML spolu s dalšími mezinárodními organizacemi, zejména IMS (Mezinárodní společnost pro hudební vědu), přičemž jim

odpovídající, totožně nazvané přidružené komise patří do struktury IAML. Jde o soustavné, průběžně uskutečňované a podrobné soupisové akce dané vždy určitým druhem přímých nebo nepřímých hudebních pramenů. Přidružené projekty jsou dané mnohačetnou národní spoluprací vždy s příslušným mezinárodním centrem té které soupisové akce, které uvádíme níže. Podle toho rozeznáváme čtyři přidružené projekty.

RISM - Répertoire international des sources musicales (Mezinárodní soupis hudebních pramenů) byl založen v roce 1952 v Paříži. V celosvětovém měřítku dnes představuje nejrozsáhlejší dokumentaci hudebních pramenů rukopisných i tištěných. Centrální redakce RISM sídlí ve Frankfurtu nad Mohanem a koordinuje práci přibližně jednoho sta spolupracovníků ve 32 zemích. Česká národní redakce RISM sídlí v hudebním oddělení Národní knihovny ČR. Katalogy RISM v knižní podobě vycházejí v těchto řadách:

Série A pamatuje jak na tištěné, tak na rukopisné hudebniny, přičemž

- **A I** obsahuje tištěné hudebniny z let 1500 až 1800 (popř. až 1830). Dosud vyšlo v knižní podobě 13 svazků s údaji o 78 000 hudebních tisků od 7616 nakladatelů, shromážděných z 2178 knihoven a dalších institucí;
- **A II** obsahuje rukopisné hudebniny po roce 1600. Jako jediná ze sérií RISM je zpřístupněna v podobě elektronické databáze na CD-ROM či on-line a v současnosti obsahuje informace o více než 412 000 hudebních jednotkách od přibližně 18 000 skladatelů z bezmála 600 knihoven, archivů a dalších institucí. Roční přírůstek dosahuje přibližně 20 000 záznamů.

Série B – jednotlivé svazky (zatím I až XIV) jsou zvláštními katalogy s informacemi o tištěných antologiích ze 16. až 18. století, teoretických hudebních spisech, rukopisech vícehlasé hudby 11. až 16. století, o hebrejské, perské a arabské hudbě apod. Série je vydávána v knižní podobě.

Série C – sestává z pěti referenčních svazků o hudebních institucích, které uchovávají zdokumentované prameny.

RILM - Répertoire international de littérature musicale (Mezinárodní soupis literatury o hudbě) byl založen v roce 1966. Přináší výběrovou, knižní i článkovou bibliografii relativně aktuálně vycházející odborné literatury o hudbě z celého světa a je tak nejkompaktnějším zdrojem informací podchycujícím publikační činnost v oboru muzikologie.

Výstup projektu pod titulem *RILM Abstracts of Music Literature* obsahuje bibliografické údaje odborné muzikologické literatury od časopisů přes sborníky až po knižní monografie a pokrývá období počínaje rokem 1967 a obsahuje přibližně 275 000 záznamů. Bibliografické údaje jsou doplněny stručnými hodnotícími komentáři, abstrakty. V současnosti je tento výstup zpřístupňován jak v tištěné podobě ve svazcích vycházejících s roční frekvencí, tak v podobě elektronické databáze na

CD-ROM či on-line. Centrální redakce RILM sídlí v New Yorku a spolupracuje s 60 národními redakcemi. Česká redakce sídlí v Ústavu pro hudební vědu Akademie věd ČR.

RIDIM - Répertoire international d'iconographie musicale (Mezinárodní soupis hudební ikonografie) byl založen roku 1971 s cílem rozvíjet metodu a prostředky pro evidenci, katalogizaci, klasifikaci, reprodukci a studium materiálů vizuální povahy, které mají vztah k hudbě (nejčastěji výtvarná umělecká díla s hudební tematikou). Projekt navázal na činnost několika národních center (nejstarší bylo pařížské), aby mj. napomáhal vzniku a rozvoji dalších středisek pro výzkum hudební ikonografie. Centrální redakce RIDIM sídlí v New Yorku, české centrum pro hudební ikonografii je v Českém muzeu hudby. Výstupem projektu jsou publikace (elektronický výstup zatím není dostupný), které vydává newyorské centrum (Research Center for Musical Iconography – RCMI): RIDIM/RCMI Newsletter (pravidelný aktualizační zpravodaj), RIDIM/RCMI Inventory of Music Iconography (průběžně vycházející řada soupisů významných sbírek), *Imago Musicae* (ročenka v podobě sborníku studií, vychází od roku 1984).

RIPM - Répertoire international de la presse musicale (Mezinárodní soupis hudebního tisku) byl založen roku 1980 s cílem vytvořit anotovaný soupis článků a ilustrací v hudebně-periodickém tisku v rozmezí let 1800 (popř. dříve) až 1950. RIPM má dvě mezinárodní centra: v USA (University of Maryland) a v Itálii (Parma-Colorno). Česká republika se ke spolupráci připojila až v roce 2002 a národní redakce sídlí v Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Výstupem projektu jsou jednak monografické knižní svazky podle jednotlivých zemí se souhrnným názvem *Répertoire international de la presse musicale series* a jednak elektronická databáze ve formě CD-ROM či on-line, obsahující aktuálně více než 410 000 anotací.

Národní skupiny

IAML je reprezentováno ve 23 ze svých 45 členských zemí: Austrálie, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Rusko, Slovenská republika, Spojené státy americké, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie.

Národní skupiny IAML obvykle slouží zároveň jako národní hudebně-knihovnické organizace své země.

V zemích, které se nemohou vykázat významnou hudebně-knihovnickou tradicí, bývá ustavení národní skupiny IAML často prvním krokem směrem ke zlepšení dosavadního stavu a k nové aktivitě na národních úrovních.

Setkání

Mezinárodní konference tvoří podstatnou část aktivit IAML. Pořádají se každý rok, pokaždé v jiné zemi. Každý třetí rok je výroční zasedání IAML koncipováno jako

kongres. Kongres IAML má zvlášť slavnostní ráz, mj. proto, že jsou zde vyhlášeny výsledky volby prezidenta a čtyř viceprezidentů Sdružení.

Nedávná a perspektivně uvažovaná výroční setkání IAML:

1991 Československo (Praha), 1992 Německo (Frankfurt nad Mohanem), 1993 Finsko (Helsinky), 1994 Kanada (Ottawa), 1995 Dánsko (Helsingor), 1996 Itálie (Perugia), 1997 Švýcarsko (Ženeva), 1998 Španělsko (San Sebastian), 1999 Nový Zéland (Wellington), 2000 Velká Británie (Edinburgh), 2001 Francie (Perigueux), 2002 USA, Kalifornie (San Francisco), 2003 Estonsko (Tallin), 2004 Norsko (Oslo), 2005 Polsko (Varšava), 2006 Švédsko (Göteborg), 2007 Austrálie (Sydney), 2008 Itálie (Neapol).

Široce navštěvovanými akcemi výročních setkání bývají zasedání odborných skupin; širokému zájmu se těší též zasedání předmětových komisí a pracovních skupin. Řada národních skupin IAML organizuje svá vlastní celonárodní výroční setkání, někdy též dílčí regionální akce.

Nyní – zejména po kapitolách o národních skupinách a mezinárodních výročních setkáních IAML – přichází na řadu otázka, jak je tomu v tom či onom případě v podmínkách České národní skupiny IAML (ČNS IAML). Naší Skupině je o 20 let méně než IAML – byla ustavena roku 1971, tehdy ještě coby Československá skupina IAML. Ovšem naše přímá, bezprostřední spolupráce s IAML sahá ještě dál do minulosti, do roku 1956. Od té doby se rozvíjí oboustranně efektivní a pro nás přímo reprezentativní spolupráce na poli RISM. Důležitým mezníkem české spolupráce s IAML, která se mezitím rozrostla do dalších odborných oblastí, se stala mezinárodní výroční konference IAML konaná v srpnu 1991 v Praze. Nejmladší etapu historie Skupiny jsme poté začali psát vlastně na stránkách této rubriky. Je žádoucí, aby se tu rovněž trvale uplatnila mj. i kvalitní informovanost o českém podílu na poli hudebního knihovnictví a hudebně-knihovnické práce právě ve vztahu k IAML, stejně tak jako průběžná informovanost o IAML samotném.

